

Evropské autorské právo

Úvod

Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky (SKIP) se zúčastnil v roce 1998 a 1999 řešení evropského projektu CECUP (Central and Eastern European Copyright Platform). Projekt koordinovala EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations) a podporovala Evropská komise (European Commission's Telematics for Libraries Programme). Vedle České republiky se jeho řešení účastnily Slovensko, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Bulharsko a Rumunsko. Cílem bylo poukázat na problémy, s nimiž se potýkají knihovny v souvislosti s rozvojem informačních služeb a elektronickým copyrightem, a také upozornit veřejnost v těchto zemích na nebezpečí, které by mohlo vzniknout, bude-li nová autorsko-právní legislativa řešena bez ohledu na potřeby rozvoje elektronických informačních služeb, které pro své čtenáře a uživatele knihovny zajišťují.

V záležitostech autorských práv je v současné době nejdiskutovanější oblastí pirátství. Je pravdou, že se jedná o vážný problém, který ohrožuje duševní práci v celosvětovém měřítku. Avšak autorské právo má i jiné aspekty, které nemají s pirátstvím nic společného. Vedle autorů a dalších držitelů práv mají svá zákonná práva i uživatelé materiálů chráněných autorským právem. V souladu s mezinárodními smlouvami a většinou zákonů o autorských právech je užití tištěných materiálů chráněných autorským právem pro citace, vzdělávací a výzkumné účely a pro osobní potřebu legální. Na rozdíl od pirátství je toto užití příležitostné a má neziskový účel.

Bez těchto výjimek z výhradních autorských práv týkajících se využití autorských děl by bylo znemožněno vzdělávání, výzkum, práce médií a další formy duševní práce. Právo v omezené míře rozmnožovat materiály pro neziskové účely je v souladu se zájmy občanů a slouží k jejich vzdělávání, k rozšiřování jejich znalostí a vědomostí. Právo na přístup k informacím a vzdělání je velice úzce svázáno s právem na svobodu vyjadřování.

Pravidla hry v oblasti autorských práv se v současnosti přizpůsobují novým potřebám elektronického prostředí, například ve vztahu k internetu. Je třeba dosáhnout nového konsensu mezi držiteli autorských práv a právy uživatelů. V Evropské unii je právě nyní v rámci nejruznějších institucí diskutován návrh direktivy o autorských právech a právech příbuzných.

V tomto procesu mají držitelé autorských práv silnou pozici - představují velká nakladatelství, hudební průmysl nebo filmové producenty. Na straně uživatelů jsou neaktivnějším partnerem knihovny. Ty jsou podporovány hnutím spotřebitelů, handicapovanými osobami, učiteli a často také výrobci spotřební elektroniky.

Projekt CECUP měl za cíl pozvednout mezi knihovníky povědomí o autorských právech a podpořit diskusi mezi držiteli autorských práv a uživateli těchto práv ve zmíněných desíti zemích.

Jedním ze stěžejních úkolů každého účastníka projektu bylo uspořádání pracovního setkání knihovníků a informačních pracovníků - tedy *Workshopu CECUP*, na němž měly být prezentovány a diskutovány jak mezinárodní, tak národní aspekty autorského práva a práva uživatelů autorských děl.

V České republice se tento workshop uskutečnil dne 21. května 1999 v nové aule Vysoké školy ekonomické v Praze jako hlavní doprovodná akce 5. ročníku konference o profesionálních informačních zdrojích INFORUM '99. Vedla jej a materiály dodala manažerka projektu paní Tuula Haavisto z Finska. Vzhledem k tomu, že jsme měli anglické texty k dispozici předem, bylo možno pořídit pro jednání jejich překlady do češtiny (autorem překladů je Bohdan Farník). Šlo v první řadě o studii ředitelky EBLIDA Barbary Schleihaugen "Novinky ve vývoji autorského práva a jeho důsledky pro knihovny", dále o "Stanovisko ECUP k právům uživatelů v oblasti elektronických publikací" a tabulky zobrazující stanoviska ke zvyklostem v licencování elektronických zdrojů a k digitalizaci a užití digitalizovaných "nesoučasných" materiálů. Doplňili jsme je ještě překladem deklarace LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche) ze srpna 1998, také zaměřené na problematiku copyrightu.

Počet účastníků *workshopu CECUP*, kteří dostali všechny výše zmíněné i některé další materiály, byl omezen. Proto jsme přivítali iniciativu redakce knihovnické revue "Národní knihovna" a využili nabídnutou možnost zveřejnit tyto materiály na stránkách časopisu. Domníváme se, že jejich obsah je pro nás užitečný a velice aktuální.

Jarmila Burgetová místopředsedkyně SKIP

Pozn. red.: Výtah z přednášky paní Tuuly Haavisto byl publikován v časopise Čtenář, 1999, č 11, s. 322-325.